

Received: 2023/9/21

Accepted: 2024/4/7

from 135 to 156

**Mohammad Bagher
Haghi**

Ph.D. Student of Linguistics,
Abadan Branch, Islamic Azad
University, Abadan, Iran
haghi@gmail.com

Bahman Gorjian

Associate professor, Department
of Linguistics, Abadan Branch,
Islamic Azad University, Abadan,
Iran, (Corresponding author).
bahman.gorjian@iau.ac.ir

Elkhas Veysi

Associate professor, Department
of Linguistics, Payame Noor
University, Tehran, Iran.
veysi@pnu.ac.ir

**Mohamad Taghi
Farvardin**

Assistant professor, Department of
Linguistics, Ahvaz Branch, Islamic
Azad University, Ahvaz, Iran.
a.farvardin@iau.ac.ir

Keywords:

The Holy Quran, applied
linguistics, jihad, Islam prophet's
wars, Searle

Analyzing Training Speech Acts in Jihadi Verses of the Holy Quran Based on Applied Linguistics Approach

Abstract

God in the Holy Book, the Quran, announced the Muslims to fight against infidels and disbelievers during the first years of its era. Muhammad (SAW) as the prophet of Islam directed these wars, Jihadi Holy Wars, and received God's directions and guidance during these wars either directly or indirectly. This study aimed to investigate the types and frequency of speech acts and their significant differences used in the verses of the Holy Quran based on Searl's (1969) classification of five speech acts (i.e., expressives, representatives, declaratives, directives, and commissives). The research instrument was a classification of Quranic speech acts including seven categories (i.e., five speech acts and two categories of simple and compound speech acts). Thirty-seven among 444 Jihadi verses were selected through systematic random sampling and analyzed based on their pragmatic meanings. Qualitative and quantitative analyses showed that the most frequent speech act was the expressive function (36%) and the least frequent was the declarative one with 2%. The compound speech acts were 73 percent and the least one was simple speech acts with 27 percent of the whole data. The results of the Chi-square analysis showed that there was a significant difference between the uses of these functions in the Jihadi verses. The implications of this study can help translate, interpret, and analyze the Quran verses of other genres (i.e., divorce and marriage laws criminal and court laws, etc.) in the Holy Quran.

واکوی کارگفت‌های تربیتی جهادی در قرآن کریم بر مبنای رویکرد زبان‌شناسی کاربردی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۶/۳۰
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱/۱۹
از صفحه ۱۳۵ تا صفحه ۱۵۶

محمد باقر حقی

دانشجوی دکتری زبان‌شناسی، گروه زبان‌شناسی، واحد آبادان، دانشگاه آزاد اسلامی، آبادان، ایران
haghi@yahoo.com

بهمن گرجیان

دانشیار گروه زبان‌شناسی، واحد آبادان، دانشگاه آزاد اسلامی، آبادان، ایران، (نویسنده مسئول).
bahman.gorjian@iau.ac.ir

الخاص ویسی

دانشیار گروه زبان‌شناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران
veysi@pnu.ac.ir

محمد تقی فروردین

استادیار گروه زبان‌شناسی، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران
a.farvardin@iau.ac.ir

واژگان کلیدی:

قرآن کریم، آیات تربیتی جهاد، کارگفت، سرل، غزوات پیامبر^(ص)

چکیده

در قرآن کریم پیام مرتبط با شیوه‌های تربیتی جهاد با کفار و منافقان در قالب ساختارهای زبانی متفاوت از سوی خداوند بر پیامبر اکرم^(ص) رمز گذاری شده است. این تحقیق جنبه‌های متفاوت زبان‌شناسی کاربردی هر یک از آیات جهادی را در ارتباط با غزوات پیامبر^(ص) در قرآن کریم بر اساس طبقات پنج‌گانه سرل (۱۹۶۹) مورد رمزگشایی قرار می‌دهد. برای نیل به این مهم، سوره‌های جهادی در قرآن کریم انتخاب گردید. داده‌های مورد نظر به روش توصیفی-تحلیلی بررسی گردید تا مشخص گردد که آیات در کدامیک از کارگفت‌ها قرار گرفته و در آیات مورد نظر از بسامد وقوع بیشتری برخوردار بوده و علل آن چه بوده است. سپس به دنبال آن در قالب انواع کارگفت‌های مشخص شده و در چارچوب نظریه زبان‌شناسی کاربردی، رویکرد کارگفت‌ها در قالب فرامین الهی در غزوات چگونه بوده است. بسامد آیات جهادی در غزوات پیامبر اکرم^(ص) در کارگفت عاطفی (۲۱) با ۳۶٪، اظهاری (۱۴) با ۲۴٪، تعهدی (۱۳) با ۲۲٪، ترغیبی (۹) با ۱۶٪ و اعلامی (۵) با ۲٪ بوده‌اند. نتایج همچنین نشان داد که کارگفت‌های عاطفی با بقیه کارگفت‌ها تفاوت معناداری از لحاظ زبان‌شناسی کاربردی با یکدیگر دارند. ضمناً نتایج نشان داد که آیات مربوط به جهاد بیشتر به صورت نوع کارگفت مستقیم و مرکب (۷۳٪) آورده شده است. کاربرد عملی این پژوهش در بررسی و تفسیر آیات مربوط به ارث، دیات، حدود و غیره از لحاظ زبان‌شناسی کاربردی به فهم بیشتر دریای بیکران معانی در قرآن کریم کمک می‌نماید.

آیات تربیتی جهادی در قرآن کریم به آیاتی اطلاق می‌گردد که طی ۲۳ سال در محیط مکه و مدینه بر پیامبر اکرم^(ص) در هنگام وقوع غزوات نازل گشت. این آیات به جهادگران شیوه‌های فرآیند مجاهدت، سلوک جنگ، مقررات و موازین شرکت در غزوات را تعلیم می‌دهد. شان نزول آیات تربیتی جهاد نه تنها از لحاظ زمانی و مکانی مهم است بلکه از لحاظ زبان‌شناسی کاربردی نیز اهمیت دارد. آیات تربیتی جهاد اشاره به خط مشی جنگ و مدیریت آن دارد و به گفتمانی بین خداوند بزرگ و پیامبر اسلام^(ص) می‌پردازد که دارای ابعاد چندگانه کلامی و کارگفت‌های گفتمانی است. رویکردهای زبان‌شناختی می‌تواند در شناخت معانی آیات و انسجام معنایی در هر سوره کمک کند. با کشف ارتباط بین آیات در هر سوره از لحاظ زبان‌شناسی کاربردی، مفاد و منظور کل آیه به دست می‌آید (داودی و وفاصلی دهکردی، ۱۳۹۴). این امر می‌تواند به تفسیر و تبیین آیات تربیتی در سایر موارد مطروحه قرآن کریم نیز کمک کند.

آشنایی با مطالعات قرآنی بین‌رشته‌ای نیازمند آگاهی از پیشینه تحقیقاتی موجود در زمینه علوم اسلامی، علوم قرآن و حدیث، معنی‌شناسی (semantics)، زبان‌شناسی کاربردی (applied linguistics)، تجزیه و تحلیل کلام (discourse analysis) (آیتی، ۱۳۸۶؛ صفوی، ۱۳۹۱، ۱۳۹۲؛ عموزاده و توانگر، ۱۳۹۳) و همچنین تحقیقات کاربردی زبان‌شناسی (بیات، ۱، ۲۰۱۳؛ شریفی و ابراهیمی، ۲، ۲۰۱۲) یا سبک‌شناسی زبان (stylistics) (سیدی و کاظمی تبار، ۱۳۹۳) است.

مطالعات بین‌رشته‌ای نظیر ارتباط رشته‌های قرآن و حدیث با زبان‌شناسی کاربردی باعث فهم بیشتر از ابعاد دیگر شده و تفسیری جامع به ارمغان می‌آورد. مطالعات قرآنی و بین‌رشته‌ای در این زمینه بسیار صورت گرفته است که در ادبیات مقاله به آن اشاره خواهد شد. مساله پژوهش این است که آیات تربیتی جهاد در کدام دسته‌بندی کارگفت‌ها از منظر زبان‌شناسی کاربردی قرار می‌گیرند و این که بسامد کدام کارگفت بیشتر یا کمتر است. دلایل احتمالی این نوع بسامد در کارگفت‌ها و یا همزمانی چند کاربرد با هم به طور مرکب در یک آیه مورد کنکاش قرار گرفته است. نتایج این پژوهش در رمزگشایی آیات تربیتی جهاد و تأثیر این آیات در چگونگی پیشرفت غزوات و مدیریت آنها بسیار اهمیت دارد.

کارگفت‌ها (speech acts) زیر شاخه‌ای از زبان‌شناسی کاربردی (applied linguistics) هستند و از دهه ۱۹۶۰ معرفی و مورد مطالعه قرار گرفتند. آستین^۳ (Austin) (۱۹۶۲) در کتاب خود تحت عنوان " چگونه با کلمات می‌توان عمل کرد؟" ابتدا جملات را به دو نوع خبری (informative) و کنشی (performative) تقسیم کرد. در جملات اخباری گوینده به نقل یک خبر می‌پردازد اما در جملات کنشی گوینده به وسیله یک کارگفت مستقیم یا غیرمستقیم مخاطب را وادار به انجام یک کنش

1- Bayat

2- Sharifi & Ebrahimi

3- Austin

یا عمل می‌کند. کریستال (۲۰۰۳) کارگفت را بیان منظور و یک نوع ارتباط بین فردی می‌نامد که منظور گفتمان بین شنونده و گوینده را تثبیت می‌کند و هر دو گویشور به معنای واحدی می‌رسند. در نهایت وقتی مخاطب منظور کلام گوینده را درک کرد، مفاهمه انجام شده است و کنش منظوری انجام گرفته است (یول، ۲۰۰۰).

سرل (۱۹۶۹) مطالعات آستین (۱۹۶۲) را ادامه داده و کارگفت‌ها را به پنج دسته تقسیم می‌کند که شامل اعلامی (declarative)، تعهدی (commissive)، اظهاری (representative)، عاطفی (expressive) و ترغیبی (directive) می‌شود. لوینسون (۱۹۹۷) و چپمن (۲۰۱۱) نیز موضوع کارگفت‌های مستقیم و غیرمستقیم را در مورد عوامل لازم در بیان کلام و منظور اشاره کرده‌اند و گزاره‌های غیرمستقیم و استعاری را از نقش‌های مهم زبان‌شناسی کاربردی می‌دانند.

۲- پیشینه تحقیق

جهت بررسی تحقیقات عملیاتی و کاربردی در این زمینه چند نمونه از تجزیه و تحلیل کارگفت‌ها را درماتون مذهبی مانند قرآن کریم، نهج‌البلاغه و ادعیه به اختصار ذکر می‌کنیم. نعمتی و شیبانی (۱۳۹۳) در تحلیل خطبه حضرت زینب^(س)، کنش‌های گفتاری تربیتی را مورد تجزیه و تحلیل قرار دادند. آن‌ها اذعان می‌کنند که حضرت زینب^(س) از کارگفت‌های تربیتی اعلامی و تعهدی استفاده نکرده ولی کنش‌های اظهاری، ترغیبی و عاطفی دارای بیشترین بسامد بودند. بر این اساس آنها به این نتیجه رسیدند که موضوع غربت و تحت ظلم قرار گرفتن خاندان رسول اکرم^(ص) در کربلا و سیر حرکت امام حسین^(ع) و سخنان حضرت زینب^(س) گوشه‌ای از بیان و اظهار ظلم ستیزی ایشان در خطبه‌های تربیتی و تنبیهی نسبت به حکومت اموی است. محور دوم مربوط به سخنان تربیتی و ترغیبی ایشان در آگاهی و تنویر افکار مردم کربلا، کوفه و شام نسبت به جنایات بنی امیه و مظلومیت خاندان عصمت^(س) است. محور سوم سخنان حضرت زینب^(س) در بعد کارگفت‌های تربیتی و عاطفی و بیان احساسات خویش در تشریح فشارهای ظالمین و تحمل دردهای عاطفی است. سخنان ایشان در مکان‌های مختلف در راه شام می‌تواند از لحاظ عواطف و احساسات تحریک‌کننده عواطف مخاطبین عصر خود و حتی در این زمان باشد. پهلوان نژاد و اصطهباناتی (۱۳۸۷) تحقیقی در چارچوب نظریه کارگفت‌های سرل در زیارت‌نامه امام رضا^(ع) به این نتیجه رسیدند که کنش اعلامی دارای کمترین کاربرد و کنش تربیتی و عاطفی دارای بیشترین بسامد کارگفتی می‌باشد. نتیجه‌ای که از این کار پژوهشی استنباط می‌گردد این

1- Crystal

2- Yule

است که حضرت امام رضا^(ع) با این کارگفت‌ها می‌خواستند که ارتباط عمیقی از لحاظ عاطفی با مخاطب ایجاد کنند.

زارع و زرگری (۱۳۹۲) به تحلیل هستی‌شناسی سوره مبارکه بقره و بررسی نظریه کارگفت‌ها پرداختند و به این نتیجه رسیدند که کنش‌های اظهاری و ترغیبی و بیشترین کاربرد را در این سوره دارند. در این تحلیل از لحاظ زبان‌شناسی کاربردی، کارگفت‌های تربیتی در بیان عقاید اسلامی پیرامون مسائل مختلف اجتماعی و اخلاقی کاربرد دارند و به تبیین جهان هستی و روابط آن می‌پردازند. از لحاظ استفاده از کارگفت‌های تربیتی و ترغیبی بیشتر در تبیین جهاد و مبارزه با نفس در راه رسیدن به کمال انسانی و بهشت موعود می‌پردازد. توجه به کاربرد این دو کارگفت در قرآن کریم جهت بیان عقاید و مسائل اسلامی و از سوی دیگر ترغیب مسلمانان به هدایت و راه مستقیم باعث می‌شود که از بسامد بیشتری در این سوره مبارکه برخوردار باشند.

فضایلی و نگارشی (۱۳۹۰) خطبه پنج نهج البلاغه را مورد تجزیه و تحلیل قرار داده‌اند. نتیجه این بررسی نشان می‌دهد که امام علی^(ع) برای پس گرفتن فرات از دست دشمن بیشترین کاربرد را از کارگفت‌های تربیتی ترغیبی می‌کند. در این تحلیل مسائل ترغیبی نظیر هدایت به سوی بازگشت به راه اسلام و هدایت از طریق راهنمایی و تشویق به دست آویز شدن به ریسمان الهی مد نظر قرار می‌گیرد. تشویق به پیروی از هدایت الهی با دستورات و ابلاغیه‌های رهبری از یک سو و دعوت دشمن به اردوی اسلام از سوی دیگر موجب بسامد بالای کارگفت‌های ترغیبی در این خطبه می‌تواند باشد.

۱-۲- چارچوب نظری تحقیق

تجزیه و تحلیل کارگفت‌های آیات جهادی در قرآن کریم از نظر زبان‌شناسی کاربردی بر اساس نظریه سرل (۱۹۶۹) صورت گرفته است. او کارگفت‌ها را در پنج طبقه دسته بندی کرده است. در اینجا این دسته بندی را با مثال‌هایی از آیات جهادی تربیتی در قرآن کریم می‌آوریم.

الف) کارگفت‌های اظهاری: این نوع کارگفت نظر گوینده را نسبت به صدق گزاره‌های تربیتی مطرح شده نشان می‌دهند. در واقع گوینده در مورد امری اظهار نظر می‌کند و به صورت غیر مستقیم به بیان واقعیت‌ها، تاکید کردن و نتیجه‌گیری می‌پردازد. مثلاً در سوره صف آیه ۴ می‌فرماید «إِنَّ اللَّهَ يَجِبُ الَّذِينَ يَقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًا كَأَنَّهُمْ بُنْيَانٌ مَرْصُومٌ» در حقیقت، خدا دوست دارد کسانی را که در راه او صف در صف، چنانکه گویی بنایی ریخته شده از سرب‌اند، جهاد می‌کنند. در اینجا اظهار نظر تربیتی این است که خداوند در مورد کارزار کنندگان در راه خدا نظر تأیید می‌دهد که همچون سدی سربی و مقاوم در برابر کفار هستند.

در سایر غزوات نظیر خندق نیز در سوره احزاب نکات تربیتی دیده می‌شود که بیان می‌دارد فرار از جنگ جز ذلت و خواری ابدی نیست و اگر مقاومت کنند به سر انجام نیکو خواهند رسید. در این آیات در مورد مومنان واقعی که در مقابل امتحان الهی و سختی‌ها و شداید جنگ خندق به اظهار نظر می‌پردازد. خداوند در این سوره آیه ۱۶ می‌فرماید «قُلْ لَنْ يَنْفَعَكُمُ الْفِرَارُ إِنْ

فَرَزْتُمْ مِنَ الْمَوْتِ أَوْ الْقَتْلِ وَ إِذَا لَا تَمْتَعُونَ إِلَّا قَلِيلًا» ای پیامبر به منافقان بگو فرار از جنگ سودتان نمی‌دهد و در آن صورت جز بهره اندکی نخواهید بردو صرفاً مدت زمان اندکی از زندگی کامیاب نخواهید شد.

ب) کارگفت‌های اعلامی: در این نوع کارگفت به آموزش حکم الهی یا حدود و دیات تربیتی تحت عنوان سنت الهی در اسلام می‌پردازد. مثلاً درسوره مبارکه بقره آیه کریمه ۲۱۷ که می‌فرماید «يَسْأَلُونَكَ عَنِ الشَّهْرِ الْحَرَامِ قِتَالٍ فِيهِ قُلْ قِتَالٌ فِيهِ كَبِيرٌ وَ صَدٌّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَ كُفْرٌ بِهِ وَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَ إِخْرَاجُ أَهْلِهِ مِنْهُ أَكْبَرُ عِنْدَ اللَّهِ وَ الْفِتْنَةُ أَكْبَرُ مِنَ الْقَتْلِ وَ لَا يَزَالُونَ بِقَاتِلُونَكُمْ حَتَّى يَرُدُّوكُمْ عَنْ دِينِكُمْ إِنِ اسْتَطَاعُوا وَ مَنْ يَرْتَدِدْ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَيَمُتْ وَ هُوَ كَافِرٌ فَأُولَئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ وَ أُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ.» مسلمانان یا مشرکان از حکم جنگ در ماه حرام (رجب) می‌پرسند؛ بگو: جنگ در ماه حرام بدون گناه بزرگی است ولی کارهای ناروای مشرکان مانند بازداشتن مردم از پرستش خدا و ممانعت از ورود مؤمنان به مسجدالحرام و بیرون کردن اهل مکه از زادگاهشان از گناه جنگ در ماه حرام بزرگ‌تر است و فتنه از هر جنگی بزرگ‌تر است. مشرکان اگر بتوانند همواره در صدد آن هستند که دین اسلام را محو کنند و مسلمانان را با فتنه‌گری از دین پشیمان کنند ولی خداوند هرگز اجازه نخواهد داد این نور خاموش شود. این یک سنت الهی این است که اگر عده‌ای از مسلمانان بر از دین خدا برگردند، همه اعمال آنها نابود می‌شود و آنان در آتش جاودان می‌مانند.

ج) کارگفت‌های تعهدی: کارگفتی است که در آن به صورت مستقیم یا غیرمستقیم خداوند متعهد به انجام امری می‌گردد و به صورت قول یا انجام کاری در آینده خبر می‌دهد. اکثر این آیات جهادی تربیتی به صورت قولی هستند که خداوند در فبال قتال با کافران و یا جهاد در راه خدا وعده بهشت یا روزی خوردن نزد خود را می‌دهد. در مورد فرار از جهاد و عدم شرکت در جنگ نیز وعده جهنم و ضلالت در این دنیا و آن دنیا را می‌دهد. نظیر آیه کریمه ۱۹۵ از سوره آل عمران که می‌فرماید. «فَاسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ أَنِّي لَا أُضِيعُ عَمَلَ عَامِلٍ مِنْكُمْ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَى بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ فَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَ أُوذُوا فِي سَبِيلِي وَ قَاتَلُوا وَ قُتِلُوا لَأَكْفِرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَ لَأُدْخِلَنَّهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ثَوَابًا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَ اللَّهُ عِنْدَهُ حَسَنُ الثَّوَابِ» پس پروردگار دعای آنان را مستجاب کرد، که من عمل هیچ صاحب عملی از شما را از مرد یا زن تباه نمی‌کنم. پس کسانی که هجرت کرده و از خانه‌هایشان به ظلم رانده و در راه من اذیت شدند، جنگیده و کشته شدند، به درستی که من گناهان آنها در می‌گذرم و آنها را می‌پوشانم و در باغ‌هایی که نهرها از زیرشان جاری است، واردشان می‌کنم. این پاداشی است از طرف خدا و پاداش نیکو تنها نزد خدا است. در این آیه کریمه پروردگار مؤمنین را به بهشت وعده می‌دهد و تعهد می‌کند که اگر افراد در راه خداوند جهاد کنند و راه او را دنبال کنند، پروردگار آنها را می‌بخشد و دعای آنها را برآورده کرده و آنها را می‌بخشد. نهایتاً تعهد نموده که بهشت جایگاه آنها است. د) کارگفت‌های ترغیبی: در این کارگفت موارد تربیتی از طریق دستوردادن، پیشنهادکردن و فرمان‌دادن و اعمالی مانند آن مخاطب را به انجام یا عدم انجام عملی وادارمی‌کند این نوع

کارگفت بیشتر به صورت مستقیم با جملات گوناگون بیان می‌شود. مثلاً در سوره انفال آیه ۳۹ که می‌فرماید «وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ كُلُّهُ لِلَّهِ فَإِنَّ انْتِهَاءَ فَإِنَّ اللَّهَ بِمَا يَعْمَلُونَ بَصِيرٌ» و با کفار بجنگید تا فتنه‌ای بر جای نماند و دین اسلام یکسره برای خدا باشد. پس اگر از کفر دست کشیدند، همانا خداوند به آنچه انجام می‌دهند بینا است. در این سوره مبارکه پروردگار بزرگ به مؤمنین دستور جهاد و قتال با کفار را می‌دهد و مستقیماً مؤمنین را ترغیب به جنگ با کفار می‌نماید تا دین اسلام در کل زمین برقرار گردد.

ه) کارگفت‌ها عاطفی: در این کارگفت، تربیت از طریق بیان احساسات متفاوت خویش از طریق شادی، غم، نفرت، عشق و حالات روحی و روانی انجام می‌شود. در سوره بقره آیه ۱۹۰ پروردگار می‌فرماید «وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يقاتِلُونَكُمْ وَ لَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ». و در راه خدا با کسانی که با شما می‌جنگند، بجنگید و در این راه از قوانین شرعی تجاوز نکنید که خداوند تجاوزکاران را دوست ندارد. در این آیه تربیتی، مسلمانان را مورد خطاب و توبیخ قرار می‌دهد و از لحاظ عاطفی آنها را مورد خطاب قرار می‌دهد که از حدود الهی تجاوز نکنند و یاد آور می‌گردد که پروردگار آنهایی که قوانین جنگ را زیر پا می‌گذارند و متجاوزین از این حدود الهی را دوست ندارد.

۳- روش پژوهش

این پژوهش توصیفی - تحلیلی است و از روش آماری کی دو ۱۰ در محاسبه تفاوت معنی داری بسامد نوع کارگفت‌های بکار رفته در سور جهادی و تربیتی قرآن کریم استفاده شده است. در کل قرآن کریم قریب به ۴۴۴ آیه کریمه در رابطه جهاد با کفار و منافقین آمده است که به صورت روش نمونه گیری غیر تصادفی انتخاب شدند. در این روش کلیه آیات جهادی از ۱۸ سوره مبارکه شامل بقره، آل عمران، نساء، مائده، انفال، توبه، نحل، حج، نمل، احزاب، شوری، محمد، فتح، حدید، حشر، ممتحنه، صف و منافقون مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گرفتند و در ترجمه آنها از ترجمه تفسیر نور تألیف محسن قرائتی (۱۳۸۳ ش) استفاده شد. ضمناً از برگزیده تفسیر نمونه تألیف ناصر مکارم شیرازی (۱۳۸۰ ش) و نسخه دیگر برگزیده تفسیر نمونه تألیف ناصر مکارم شیرازی و جمعی از فضلا (۱۳۸۶ ش) با تغییراتی اندک استفاده شده است.

۳-۱- تحلیل داده‌ها

در بررسی آیات جهادی و تربیتی سور قرآن کریم بسامد کارگفت‌های پنج‌گانه سرل استفاده گردید. نوع کارگفت‌ها از منظر زبان‌شناسی کاربردی در پنج گروه طبقه‌بندی شدند. این طبقات به صورت کارگفت‌های اظهاری، ترغیبی، اعلامی، عاطفی و تعهدی تجزیه و تحلیل شدند. ضمناً آیاتی

که حامل یک کارگفت بودند، آیات کارگفتی ساده و آیاتی که ترکیبی از دو کارگفت یا بیشتر بودند آیات کارگفتی مرکب نام‌گذاری شدند.

۳-۲- آیات کارگفتی ساده

آیات کارگفتی ساده به آیاتی اطلاق می‌گردد که حامل یک پیام کارگفتی هستند و به طور مستقیم یک منظور را بیان کرده‌اند. این آیات در طبقه‌بندی ارائه شده در زمره کارگفت‌هایی قرار دارند که هدف کاربردی و معنایی آنها در آیات قبلی و بعدی کامل شده‌اند. نمونه‌ای از آیات تربیتی که تحلیل شده در بخش‌های زیر آمده است.

۳-۲-۱- ترغیبی

«وَ قَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَكُمْ وَ لَا تَعَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ ۱۹۰ وَ اقْتُلُوهُمْ حَيْثُ ثَقِفْتُمُوهُمْ وَ أَخْرِجُوهُمْ مِنْ حَيْثُ أَخْرَجُوكُمْ وَ الْفِتْنَةُ أَشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ وَ لَا تُقَاتِلُوهُمْ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ حَتَّى يُقَاتِلُوكُمْ فِيهِ فَإِن قَاتَلُوكُمْ فَاقْتُلُوهُمْ كَذَلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ ۱۹۱» (سوره بقره). و در راه خدا، با کسانی که با شما می‌جنگند، نبرد کنید و از حد تجاوز نکنید، که خدا تعدی کنندگان را دوست نمی‌دارد. (۱۹۰) و آنها (کافران) را هر کجا یافتید، به قتل برسانید و از آنجا که شما را بیرون ساختند آنها را بیرون کنید و فتنه از کشتار هم بدتر است و با آنها، در نزد مسجد الحرام جنگ نکنید. مگر این که در آن جا با شما بجنگند. پس اگر با شما پیکار کردند، آن‌ها را به قتل برسانید. چنین است جزای کافران (۱۹۱).

آیه ۱۹۰ ترغیبی است و دعوت به جهاد با کفار می‌کند. در انتهای آیه کنش‌گفتاری تبدیل به عاطفی می‌شود و خداوند بیان می‌دارد که تعدی کنندگان از حدود الهی را دوست ندارد. در آیه ۱۹۱ کارگفت ترغیبی است و فرمان خداوند در مورد جنگ به صورت دستوری ابلاغ می‌شود.

۳-۲-۲- کارگفت عاطفی

«لَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ أَنْ تَبَرُّوهُمْ وَنُقِسْطُوا إِلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ» (ممتحنه: ۸). خدا شما را از کسانی که در راه دین با شما نجنگیده و شما را از دیارتان بیرون نکرده‌اند باز نمی‌دارد که با آنان نیکی کنید و با ایشان عدالت ورزید زیرا خدا دادگران را دوست می‌دارد.

«إِنَّمَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ قَاتَلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَأَخْرَجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ وَظَاهَرُوا عَلَىٰ إِخْرَاجِكُمْ أَنْ تَوَلَّوهُمْ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ» (ممتحنه: ۹). به درستی که خدا شما را از دوستی با کسانی باز می‌دارد که در راه دین با شما جنگ کرده و شما را از خانه‌هایتان بیرون رانده و در بیرون راندنتان یکدیگر را پشتیبانی کرده‌اند و هر کس آنان را به دوستی گیرد آنان همان ستمگرانند. در دو آیه کارگفت عاطفی در نیکی کردن با کسانی که ظلم نکرده‌اند و با مؤمنین جنگ نکرده‌اند تاکید شده است. لذا کارگفت عاطفی به کار رفته است. آیات جهاد نیز منطبق بر معیار

کلی دوستی و دشمنی ذکر شده در آیات ۸ و ۹ سوره ممتحنه است که جز با کسانی که با دین شما می‌جنگند و به شما ظلم می‌کنند یا از دشمنان شما پشتیبانی می‌کنند، با سایر اقوام و افراد به نیکی و عدالت رفتار کنید.

«إِنَّ اللَّهَ يَحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًا كَأَنَّهُمْ بُنِيَانٌ مَّرْصُومٌ» (صف: ۴). به درستی که خدا دوست دارد کسانی را که در راه او صف در صف چون بنایی ریخته شده از سرب جهاد می‌کنند. کارگفت تربیتی عاطفی در این آیه نشان از محبت و لطف خداوند نسبت به جهاد کنندگان در راه خدا است که چون سرب محکم هستند.

«إِذَا جَاءَكَ الْمُتَافِقُونَ قَالُوا نَشْهَدُ إِنَّكَ لَرَسُولُ اللَّهِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّكَ لَرَسُولُهُ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّ الْمُتَافِقِينَ لَكَاذِبُونَ» (منافقون: ۱). هنگامی که منافقان نزد تو سوگند می‌خورند و می‌گویند: ما گواهی می‌دهیم که تو حتماً فرستاده خدا هستی! - خداوند می‌داند که تو فرستاده خدا می‌باشی - ولی خدا گواهی می‌دهد که منافقان در گفته خود دروغ می‌گویند.

«وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا يَسْتَغْفِرْ لَكُمْ رَسُولُ اللَّهِ لَوَّأُ رُءُوسَهُمْ وَرَأَيْتَهُمْ يَصُدُّونَ وَهُمْ مُسْتَكْبِرُونَ» (منافقون: ۵). هنگامی که به آنان گفته شود بیایید تا رسول خدا برای شما استغفار کند، سرهای خود را (با غرور) تکان می‌دهند؛ و از سخنان تو اعراض کرده و تکبر می‌ورزند.

بخش اعظم این سوره تربیتی در غزوه بنی‌المصطلق نازل گردیده است. این سوره از سوره‌های مدنی و دارای ۱۱ آیه است و اکثر آیات این سوره دربارهٔ صفات و اعمال تربیتی در خصوص منافقان است. در آیه ۵ است که بیانگر وضعیت روحی آنان یعنی تکبر و استبداد و مستکبر خواندن آنها است. لذا کارگفت تربیتی عاطفی در هر دو آیه آن استفاده شده است.

«وَلْيَعْلَمَ الَّذِينَ نَافَقُوا وَقِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا قَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ ادْفَعُوا قَالُوا لَوْ نَعْلَمُ قِتَالًا لَاتَّبَعْنَاكُمْ هُمْ لِلْكَفْرِ يَوْمَئِذٍ أَقْرَبُ مِنْهُمْ لِلْإِيمَانِ يَقُولُونَ بِأَفْوَاهِهِمْ مَا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يَكْتُمُونَ» (آل عمران: ۱۶۷). همچنین کسانی را که نفاق کردند معلوم ندارد و به ایشان گفته شد بیایید در راه خدا بجنگید یا دفاع کنید گفتند اگر جنگیدن می‌دانستیم. این آیه مشخصات منافقین که از مجاهدت فرار می‌کنند تشریح و از لحاظ عاطفی آنها دور و منافق قلمداد می‌شوند. لذا دورویی آنها مورد مذمت قرار می‌گیرد. این آیه به تربیت مجاهدان واقعی می‌پردازد و از موارد مشابه منافقین آنها را نهی می‌کند.

«وَإِنْ تَوَلَّوْا فاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَوْلَاكُمْ نِعْمَ الْمَوْلَى وَنِعْمَ النَّصِيرُ» (انفال: ۴۰). و اگر از فرمان خدا سرپیچی کنید، باید بدانید که خداوند سرپرست شماست چه سرپرست خوبی و چه یاور خوبی. مثال اول آیه ۴۰ از این سوره است که در آن دوبرار واژه «نعم» که به طور مستقیم بیانگر کارگفت عاطفی است و شادی و بشارت را به خوانندگان القاء می‌کند.

«وَ قَالَتِ الْيَهُودُ عَزِيزُ ابْنِ اللَّهِ وَ قَالَتِ النَّصَارَى الْمَسِيحُ ابْنُ اللَّهِ ذَلِكَ قَوْلُهُمْ بِأَفْوَاهِهِمْ يَصَاهُتُونَ قَوْلَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَبْلُ قَاتَلَهُمُ اللَّهُ أَنَّى يُؤْفَكُونَ» (توبه: ۳۰). یهود گفتند: عزیز پسر خداست. و نصاری گفتند: مسیح پسر خداست. این سخنی است که با زبان خود می‌گویند، که همانند گفتار کافران پیشین است؛ خدا آنان را بکشد، چگونه از حق انحراف می‌یابند. در این آیه، خداوند

با واژه‌های کراهت داشتن و قاتلهم به وسیله کارگفت تربیتی عاطفی که بیانگر نفرین و نفرت می‌باشد موضوع دروغ بستن به تورات و انجیل را بیان می‌کند.

«إِنَّ اللَّهَ يَدْفَعُ عَنِ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يَحِبُّ كُلَّ خَوَّانٍ كَفُورٍ» (حج: ۳۸). قطعاً خداوند از کسانی که ایمان آورده‌اند دفاع می‌کند زیرا خدا هیچ خیانتکار ناسپاسی را دوست ندارد. در این آیه، از لحاظ عاطفی اذعان شده است که خداوند خیانتکاران و افراد ناسپاس را دوست نمی‌دارد.

۳-۲-۳- کارگفت تعهدی

«فَاسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ أَنِّي لَا أُضِيعُ عَمَلَ عَامِلٍ مِنْكُمْ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَى بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ فَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَأُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَأُوذُوا فِي سَبِيلِي وَقَاتَلُوا وَقُتِلُوا لَأُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَلَأُدْخِلَنَّهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ثَوَابًا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَاللَّهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الثَّوَابِ» (آل عمران/ ۱۹۵). پس پروردگارشان دعای آنان را مستجاب کرد (و فرمود:) که من عمل هیچ صاحب عملی از شما را، خواه مرد یا زن تباه نمی‌کنم و بی پاداش نمی‌گذارم. پس کسانی که هجرت کرده و از خانه‌هایشان رانده شده و در راه من آزار و اذیت دیده، جنگیده و کشته شدند، قطعاً من لغزش‌هایشان را می‌پوشانم و در باغ‌هایی که نهرها از زیرشان جاری است، واردشان می‌کنم. این پاداشی است از طرف خدا و پاداش نیکو تنها نزد خداست. در این آیه پروردگار به مجاهدان و آنها که با کافران مقابله کردند وعده پاداش و بهشت می‌دهد و کارگفت تعهدی استفاده می‌شود.

«إِذْ يُوْحِي رَبُّكَ إِلَى الْمَلَائِكَةِ أَنِّي مَعَكُمْ فَتَبَيَّنُوا الَّذِينَ آمَنُوا سَأَلْتَنِي فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرَّعْبَ فَأَضْرِبُوا فَوْقَ الْأَعْنَاقِ وَأَضْرِبُوا مِنْهُمْ كُلَّ بَنَانٍ» (انفال: ۱۲). آن گاه که پروردگارت به فرشتگان وحی کرد که من با شما هستم، پس کسانی را که ایمان آورده‌اند ثابت قدم دارید؛ به زودی در دل کسانی که کافر شده‌اند بیم خواهم افکنم، و گردن آنها و انگشتان آنها را قطع کنید. در این آیه از سوره انفال تعهد شده است که در دل کفار رعب و وحشت افکنده خواهد شد. بنابر این کارگفتی تربیتی و تعهدی است. ضمناً دستور داده شده است که آنها را کشته و دست آنها را قطع گردانید. «إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ» (فتح: ۱). به درستی که پیروزی خدا نزدیک است. در آیه اول خداوند تعهد می‌نماید که نصر (فتح مکه) نزدیک است که کارگفتی تعهدی است و مجاهدان را به اهمیت جهاد آگاه می‌کند.

۳-۲-۴- کارگفت اظهاری

«وَإِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُمْ بِهِ وَلَئِنْ صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِلصَّابِرِينَ» (نحل: ۱۲۶). و اگر عقوبت می‌کنید، چنان عقوبت کنید که شما را بدان عقوبت کردند و البته اگر صبر و شکیبایی کنید قطعاً صبر برای صابران بهتر است. در این آیه کارگفت اظهاری با بیان اینکه عدالت و مساوات حتی در کیفر رساندن کفار بهتر است و حتی بخشش و گذشت را بهتر از آن می‌داند. «ثُمَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يُخْزِبُهُمْ وَ يَقُولُ أَيْنَ شُرَكَائِيَ الَّذِينَ كُنْتُمْ تَشَاقُقُونَ فِيهِمْ قَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ إِنَّ الْخِزْيَ الْيَوْمَ وَالسُّوءَ عَلَى الْكَافِرِينَ» (نمل: ۲۷). بعد از این در روز رستاخیز خدا آنها را

رسوا می‌سازد و می‌فرماید شریکانی که شما برای من ساختید و به خاطر آنها با دیگران دشمنی می‌کردید، کجا هستند؟ کسانی که به آنها علم داده شده زبان به سخن می‌گشایند و گویند: شرمندگی و رسوایی و بدبختی، امروز بر کافران است. در این آیه، ابتدا کارگفت اظهاری در این آیه اشاره به کافران است که با شریک دانستن برای خداوند و کفر برای خود رسوایی و شرمندگی به وجود آورده‌اند و این خود یک نوع مجازات و کیفر برای آنها است.

«يَحْسَبُونَ الْأَحْزَابَ لَمْ يَذْهَبُوا وَإِنْ يَأْتِ الْأَحْزَابُ يَوَدُّوا لَوْ أَنَّهُمْ بَادُونَ فِي الْأَعْرَابِ يَسْتَأْذِنُوا عَنْ أَنْبَائِهِمْ وَ لَوْ كَانُوا فِيكُمْ مَا قَاتَلُوا إِلَّا قَلِيلًا» (احزاب/۲۰). آن‌ها گمان می‌کنند هنوز لشکر احزاب نرفته‌اند و اگر برگردند، منافقان از ترس آنان دوست می‌دارند در میان اعراب باده نشین پنهان شوند و اخبار را بپرسند و اگر در میان شما باشند جز اندکی پیکار نمی‌کنند. این آیه تربیتی، اشاره‌ای به منافقین در بین مجاهدان در جنگ احزاب دارد. آیه اظهار نظر می‌کند که آنها ترسو بوده و تلاش داشتند که در جنگ شرکت نکنند و فقط به کسب اخبار جنگ می‌پرداختند. این آگاهی را به مجاهدان می‌دهد و ضمناً در مورد ای گروه منافق نظر داده می‌شود که تنها اندکی از آنها در جنگ شرکت می‌کنند. بنابراین آیه مذکور کارگفتی تربیتی اظهاری را ارائه داده است. «وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا» (فتح:۲). و خواهی دید که مردم دسته دسته در دین خدا درمی‌آیند که ورود کفار را به دین اسلام شرح می‌دهد.

۳-۲-۵- کارگفت اعلامی

«أَذِنَ لِلَّذِينَ يَقَاتِلُونَ بِأَنَّهُمْ ظَلَمُوا وَإِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ» (حج:۳۹). به کسانی که جنگ بر آنان تحمیل شده اجازه جنگیدن داده شده است چرا که مورد ظلم قرار گرفته‌اند و البته خدا بر پیروزی آنان سخت تواناست. در آیه ۳۹ از سوره حج به مؤمنین اجازه کارزار و جهاد اعلام شده است و کارگفت اعلامی استفاده شده است. سپس خداوند وعده پیروزی داده است که می‌تواند کارگفتی اعلامی باشد.

۳-۳- آیات کارگفتی مرکب

۳-۳-۱- کارگفت مرکب اعلامی-تعهدی-عاطفی

«قُلْ لِلَّذِينَ كَفَرُوا سَتْغْلَبُونَ وَ تُنْصَرُونَ إِلَىٰ جَهَنَّمَ وَ بئْسَ الْمِهَادُ» (آل عمران:۱۲). به آنها که کافر شدند بگو: از پیروزی موقت خود در جنگ (أُحُد) شاد نباشید. بزودی مغلوب خواهید شد و به سوی جهنم، محسور خواهید شد. و چه بد جایگاهی است. در این آیه کارگفت اعلامی است و در خصوص کافران حکم داده می‌شود که محکوم به شکست در جنگ آینده خواهند بود. ضمناً مکان جهنم به آنها به وسیله کارگفت تعهدی وعده داده می‌شود.

«فَاتَاهُمُ اللَّهُ ثَوَابَ الدُّنْيَا وَ حَسَنَ ثَوَابِ الْآخِرَةِ وَ اللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ» (آل عمران:۱۴۸). از این رو خداوند پاداش این جهان، و پاداش نیک آن جهان را به آنها داد؛ و خداوند نیکو کاران را دوست می‌دارد. واژه «حَسَنَ» به معنای نیکو و دوست و «يُحِبُّ» به معنای دوست دارد. با استفاده از دو

واژه مذکور نشان دهنده احساسات روحی و شادی است. در این آیه دو کارگفت تعهدی (پاداش دو جهان) و عاطفی (دوست داشتن نیکوکاران) استفاده شده است.

۳-۳-۲- کارگفت مرکب عاطفی-ترغیبی، عاطفی-تعهدی و ترغیبی-عاطفی-تعهدی

«وَدُّوا لَوْ تَكْفُرُونَ كَمَا كَفَرُوا فَتَكُونُونَ سَوَاءً فَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ أَوْلِيَاءَ حَتَّىٰ يَهَاجِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَإِن تَوَلَّوْا فَخُذُوهُمْ وَاقْتُلُوهُمْ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ وُلِيًّا وَلَا نَصِيرًا» (نسا: ۸۹). همان گونه که خودشان کافر شده اند آرزو دارند که شما نیز کافر شوید تا با هم برابر باشید پس زناهار از میان ایشان برای خود دوستانی اختیار مکنید مگر اینکه در راه خدا هجرت کنند پس اگر روی برتافتند هر کجا آنان را یافتید به اسارت بگیرید و بکشیدشان و از ایشان یار و یآوری برای خود مگیرید.

در این آیه، دوکارگفت تربیتی همزمان استفاده می‌گردد. ابتدا از لحاظ کارگفت تربیتی و عاطفی آنها را کافر نامیده و پیروی از آنها را نکوهش می‌کند. این کارگفت می‌تواند احساس بد بودن اعمال کفار را در جنگ نشان دهد. سپس از کارگفت تربیتی و ترغیبی استفاده کرده و مؤمنین را تشویق به عدم به دوستی گرفتن آنها می‌کند و دستور به قتل کفار می‌دهد.

«إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ طَالِمَى أَنْفُسِهِمْ قَالُوا فِيمَ كُنْتُمْ قَالُوا كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِي الْأَرْضِ قَالُوا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضَ اللَّهِ وَاسِعَةً فَتُهَاجِرُوا فِيهَا فَأُولَئِكَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَسَاءَتْ مَصِيرًا» (نسا: ۹۷). کسانی که فرشتگان روح آنها را گرفتند در حالی که به خویششان ستم کرده بودند، به آنها گفتند: شما در چه حالی بودید؟ و چرا با اینکه مسلمان بودید، در صف کفار جای داشتید؟ گفتند: ما در سرزمین خود، تحت فشار و مستضعف بودیم. فرشتگان گفتند: مگر سرزمین خدا، پهناور نبود که مهاجرت کنید؟ کفار عذری نداشتند، و جایگاهشان دوزخ است، و سرانجام بدی است.

آیه ۹۷ به دلایل بی اساس کفار در جنگ می‌پردازد و آنها را ستمکار می‌داند. از لحاظ عاطفی عمل آنها مورد غضب خداوند است زیرا گریز از میان کافران را داشتند ولی عمل به این کار نکردند. قسمت دوم کارگفت تربیتی تعهدی است که بیان می‌دارد جایگاه ایشان که در جنگ کنار کفار قرارگرفتند جهنم خواهد بود.

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قَاتِلُوا الَّذِينَ يَلُونَكُمْ مِنَ الْكُفَّارِ وَلْيُجِدُوا فِيكُمْ غِلْظَةً وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ» (توبه: ۱۲۳). ای کسانی که ایمان آورده‌اید، با کسانی از کفار که نزدیک شمایند بجنگید. باید آنان در شما خشونت و صلابت بیابند و بدانید که خداوند، با پرهیزکاران است.

در این آیه ازسه کارگفت ترغیبی، عاطفی و تعهدی استفاده شده است. از این حیث که خداوند دستور به جنگ بر علیه کفار داده است و سپس در مجاهدان صلابت و سختی می‌بیند که احساس مقاومت در جهادکنندگان است و نهایتاً وعده همراهی خداوند با پرهیزکاران که کارگفتی تعهدی است.

۳-۳-۳- کارگفت مرکب اظهاری-عاطفی-اعلامی-تعهدی

«الْيَوْمَ أَحَلَّ لَكُمْ الطَّيِّبَاتِ وَ طَعَامَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حَلَّ لَكُمْ وَ طَعَامَكُمْ حَلَّ لَهُمْ وَ الْمُحْصَنَاتُ مِنَ الْمُؤْمِنَاتِ وَ الْمُحْصَنَاتُ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ إِذَا آتَيْتُمُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ مُحْصِنِينَ غَيْرَ مُسَافِحِينَ وَ لَا مُتَّخِذِي أَخْدَانٍ وَ مَنْ يَكْفُرْ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ وَ هُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ» (مائده:۵). امروز، همه چیزهای پاک و دلپسند برای شما حلال شده است، و طعام اهل کتاب برای شما حلال است و طعام شما نیز برای آنان حلال است. و (ازدواج با) زنان پاکدامن و با ایمان و نیز زنان پاکدامن از کسانی که پیش از شما به آنان کتاب آسمانی داده شده مانعی ندارد. در صورتی که مهریه زنان را برپرزاید و پاکدامن باشید نه زناکار و نه دوست گیرنده پنهانی و نامشروع و هرکس به ایمان خود کفر ورزد، قطعاً عمل او تباه شده و او در آخرت از زیانکاران است. در این آیه ابتدا از کارگفت اظهاری ابتدا استفاده شده و مسائل حلال و حرام تشریح گردیده است. سپس از کارگفت عاطفی که دوست گرفتن پنهانی زنان را نهی کرده است. سپس در کارگفت اعلامی حکم ازدواج با اهل کتاب را داده است. در انتها در کارگفت تعهدی این تعهد شده است که عمل کفار در آخرت کیفر داده خواهد شد.

۳-۳-۴- کارگفت مرکب اظهاری-عاطفی، ترغیبی-اعلامی و ترغیبی-تعهدی-عاطفی

«إِلَّا الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ثُمَّ لَمْ يَنْقُصُوكُمْ شَيْئًا وَ لَمْ يَظَاهَرُوا عَلَيْكُمْ أَوْ أَحَدًا فَآثَرُوا إِلَيْهِمْ وَعَهَدْتُمْ إِلَىٰ مَدَّتْهُمْ إِنَّ اللَّهَ يَحِبُّ الْمُتَّقِينَ» (توبه:۴). مگر آن مشرکانی که با آنان پیمان بسته‌اید و چیزی از تعهدات خود نسبت به شما فروگذار نکرده و کسی را بر ضد شما پشتیبانی ننموده‌اند. پس پیمان آنها را تا پایان مدتشان اجرا کنید. زیرا خداوند پرهیزگاران را دوست دارد. در این آیه دو کارگفت تربیتی اظهاری و عاطفی ذکر شده است. ابتدا آیه اظهار رعایت اصول پیمان و چگونگی اجرای آن را شرح می‌دهد. سپس از لحاظ عاطفی بیان می‌دارد که خدا متقیان را دوست دارد. «فَإِذَا انْسَلَخَ الْأَشْهُرُ الْحُرْمُ فَاقْتُلُوا الْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَ خَذُوهُمْ وَ أَحْصُوا لَهُمْ وَ أَفْعَدُوا لَهُمْ كُلَّ مَرْصِدٍ فَإِنْ تَابُوا وَ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَ آتَوْا الزَّكَاةَ فَخَلُّوا سَبِيلَهُمْ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ» (توبه:۵). پس چون ماه‌های حرام سپری شد مشرکان را هر کجا یافتید بکشید و آنان را دستگیر کنید و به محاصره درآورید و در هر کمینگاهی به کمین آنان بنشینید پس اگر توبه کردند و نماز برپا داشتند و زکات دادند راه برایشان گشاده گردانید زیرا خدا آمرزنده مهربان است. در این آیه سراسر به ترغیب و تشویق مجاهدان به جنگ با کفار پرداخته است که کارگفتی ترغیبی است. و در قسمت دیگر اعلام حکم کرده که این عمل بعد از ماه‌های حرام باشد و این نشان دهنده کارگفتی اعلامی است.

«فَاتْلُوهُمْ يَعَذَّبُهُمُ اللَّهُ بِأَيْدِيكُمْ وَ يَخْزِيهِمْ وَ يَنْصُرْكُمْ عَلَيْهِمْ وَ يَشْفِ صُدُورَ قَوْمٍ مُؤْمِنِينَ» (توبه:۱۴). با آنان بجنگید خدا آنان را به دست شما عذاب و رسوایشان می‌کند و شما را بر ایشان پیروزی می‌بخشد و دل‌های گروه مؤمنان را خنک می‌گرداند. در این آیه کارگفت ترغیبی آمده و

مؤمنین را به جهاد تشویق نموده و از کارگفت تعهدی استفاده شده تا وعده پیروزی را اطلاع و تعهد کند. در نهایت از لحاظ عاطفی شادی را برای مؤمنین خواهان می‌شود.

۳-۳-۵- کارگفت مرکب عاطفی-اظهاری

«إِذْ جَاءَكُمْ مِنْ قَوَقِكُمْ وَ مِنْ أَسْفَلِ مِنْكُمْ وَ إِذْ زَاغَتِ الْأَبْصَارُ وَ بَلَغَتِ الْقُلُوبُ الْحَنَاجِرَ وَ تَظُنُّونَ بِاللَّهِ الظُّنُونَا» (احزاب: ۱۰). زمانی را که آنها (کفار در جنگ احزاب) از طرف بالا و پایین (شهر مدینه) بر شما وارد شدند و زمانی را که چشمها از شدت وحشت خیره شده و جانها به لب رسیده بود، و گمان‌های گوناگون بدی به خدا می‌پردید. در این آیه حالت روحی مجاهدان و مدافعین شهر گزارش شده است و از لحاظ عاطفی آنها را هراسان و پر از وحشت تشریح می‌کند. سپس اظهار می‌دارد که آنها در مورد خداوند گمان‌های ناروا کرده بودند که کارگفتی تربیتی اظهاری است.

۳-۳-۶- کارگفت مرکب تعهدی-اظهاری

«تَرَى الظَّالِمِينَ مُشْفِقِينَ مِمَّا كَسَبُوا وَ هُوَ وَاقِعٌ بِهِمْ وَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فِي رَوْضَاتٍ الْجَنَّاتِ لَهُمْ مَا يَشَاءُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْ ذَلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ» (شوری: ۲۲). ستمکاران را می‌بینی که از حاصل اعمالشان بیم دارند و البته به کیفر خود خواهند رسید ولی آنها که ایمان آورده‌اند و کارهای شایسته کرده‌اند، درباغهای بهشتند هر چه بخواهند نزد پروردگارشان هست و این فضل و بخشایش بزرگی است.

آیه تربیتی مذکور ابتدا وعده می‌دهد که ستمکاران و کافران به کیفر خواهند رسید و جهاد کنندگان به پاداش در بهشت می‌رسند و سپس اظهار می‌دارد که این بخشش بزرگ است. بنابراین دو کارگفت تعهدی و اظهاری در آن استفاده شده است.

۳-۳-۷- کارگفت مرکب اظهاری-تعهدی

«إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَ سَاقُوا الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدَىٰ لَنْ يَضُرُّوا اللَّهَ شَيْئًا وَ سَيَحِيطُ أَعْمَالُهُمْ» (محمد: ۳۲). کسانی که کافر شدند و انسان‌ها را از راه خدا منع کردند و پس از آنکه راه هدایت بر آنان آشکار شد با آن پیکار کردند، هرگز به خدا ضرری نمی‌رسانند و به زودی کرده‌هایشان را تباه خواهد شد. در دو کارگفت تربیتی اظهاری و تعهدی این آیه آورده شده است. در ابتدا شرح حال افرادی است که در مقابل مسلمانان ایستادند و مانع راه خدا شدند. و سپس در کارگفتی تربیتی تعهدی، خداوند متعهد شده است که آنان به این راه ضرری نمی‌توانند برسانند و اعمال آنها نابود شدنی است.

۳-۳-۸- کارگفت مرکب ترغیبی-اظهاری

«فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْ لَهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا» (فتح:۳). پس به ستایش پروردگارت نیایشگر باش و از او آمرزش خواه که وی همواره توبه‌پذیر است. آیه سوم در ابتدا کارگفتی تربیتی ترغیبی استفاده کرده که بیان می‌دارد نیایشگر باش و در انتهای آیه از کارگفت اظهاری استفاده می‌کند و بیان می‌دارد که خداوند توبه‌پذیر است.

۳-۳-۹- کارگفت مرکب اظهاری-اعلامی-عاطفی-تعهدی و اظهاری-تعهدی

«وَمَا لَكُمْ أَلَّا تُنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ لِلَّهِ مِيرَاثُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا يَسْتَوِي مِنْكُمْ مَن أنْفَقَ مِنْ قَبْلِ الْفَتْحِ وَقَاتَلَ أُولَئِكَ أَعْظَمُ دَرَجَةً مِنَ الَّذِينَ أَنْفَقُوا مِنْ بَعْدُ وَقَاتَلُوا وَ كَلَّا وَعَدَّ اللَّهُ الْحُسْنَى وَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ» (حدید:۱۰). و چرا شما در راه خدا انفاق نمی‌کنید؟ در حالی که میراث آسمان‌ها و زمین برای او است. کسانی از شما که قبل از فتح (مکه) انفاق و جهاد کردند، (با دیگران) یکسان نیستند. آنان از جهت درجه از کسانی که پس از آن (فتح مکه) انفاق و جهاد کردند، برترند و خداوند به هر یک وعده نیکو داده و خداوند به آنچه انجام می‌دهید، آگاه است. در این آیه کارگفت‌های اظهاری، اعلامی، عاطفی و تعهدی استفاده شده است. آیه اظهار می‌دارد که علل عدم انفاق چیست با اینکه می‌دانید همه از آن خدا است و اینکه جهاد کننده و منافقان برابر نیستند. در قسمت بعد اعلام می‌دارد که آنها که در فتح مکه شرکت داشتند نسبت به دیگران برتر هستند. سپس از لحاظ عاطفی آنها را مورد لطف قرار می‌دهد و نهایتاً آنان را وعده نیکو (بهشت) می‌دهد.

«وَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَ رُسُلِهِ أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ وَ الشُّهَدَاءُ عِنْدَ رَبِّهِمْ لَهُمْ أَجْرُهُمْ وَ نُورُهُمْ وَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ» (حدید:۱۹). و کسانی که به خدا و پیامبران ایمان آورده‌اند، کسانی هستند که صادقند و نزد پروردگارش شاهدند، پاداش و نورشان را دارند و کسانی که کفر ورزیدند و آیات ما را تکذیب کردند، آنان اصحاب دوزخند. آیه به اظهار نظر در مورد گروه رزمندگان و به جنگ نرفتگان می‌پردازد و آنها را برابر نمی‌داند. از سوی دیگر متعهد می‌گردد که جایگاه گروه دوم دوزخ است. بنابر این دو کارگفت تربیتی اظهاری و تعهدی در این آیه کریمه استفاده شده است.

۳-۳-۱۰- کارگفت مرکب اظهاری-عاطفی، اظهاری-تعهدی و ترغیبی-عاطفی-اظهاری

«لَا يِقَاتِلُونَكُمْ جَمِيعًا إِلَّا فِي قُرَى مُحَصَّنَةٍ أَوْ مِنْ وَرَاءِ جُدُرٍ بَأْسُهُمْ بَيْنَهُمْ شَدِيدٌ تَحْسَبُهُمْ جَمِيعًا وَقُلُوبُهُمْ شَتَّى ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْقِلُونَ» (حشر:۱۴). آنان همگی با شما به جنگ نیویوندند مگر در قریه‌هایی که سنگر داشته یا از پس دیوار باشد. آن‌ها سخت با یکدیگر دشمنند، تو یکدل می‌پنداریشان و حال آنکه دل‌هایشان از هم جداست، که مردمی بی‌خردند. در این آیه دو کارگفت اظهاری و عاطفی ذکر شده است. در مورد اول اینکه منافقان در جنگ همکاری نمی‌کنند یا زمانی

اقدام می‌کنند که ایمن باشند. در مورد کارگفت عاطفی احساس می‌گردد که دل‌هایشان از هم جدا است و دارای عقل نیستند.

«كَمْثَلِ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ قَرِيبًا ذَاقُوا وَبَالَ أَمْرِهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ» (حشر: ۱۵). همانند آنهایی هستند که چندی پیش وبال گناه خویش را چشیدند و به عذابی دردآور نیز گرفتار خواهند شد. آیه مبارکه در کارگفتی تربیتی اظهاری عملکرد بد منافقان اشاره دارد که در جنگ با مجاهدین همکاری نکردند و به گناه آلوده شدند. در قسمت دوم به عذابی مژده داده می‌شود که توسط این آیه تعهد می‌گردد. لذا این آیه از دو کارگفت تربیتی اظهاری و تعهدی بهره جسته است.

«كَمْثَلِ الشَّيْطَانِ إِذْ قَالَ لِلْإِنْسَانِ اكْفُرْ فَلَمَّا كَفَرَ قَالَ إِنِّي بَرِيءٌ مِنْكَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ» (حشر: ۱۶). کار آنها همچون شیطان است که به انسان گفت: کافر شو. اما هنگامی که کافر شد شیطان گفت: من از تو بیزارم، من از خداوندی که پروردگار عالمیان است بیم دارم. در این آیه ابتدا دستور شیطان به انسان است که کارگفتی ترغیبی است. در ادامه به کار بردن واژه بری به معنای بیزاربودن نشانگر کارگفت تربیتی عاطفی در بیان براهت است. نهایتاً اظهار عجز در مقابل پروردگار است که کارگفتی اظهاری است.

۴- یافته‌ها و بحث

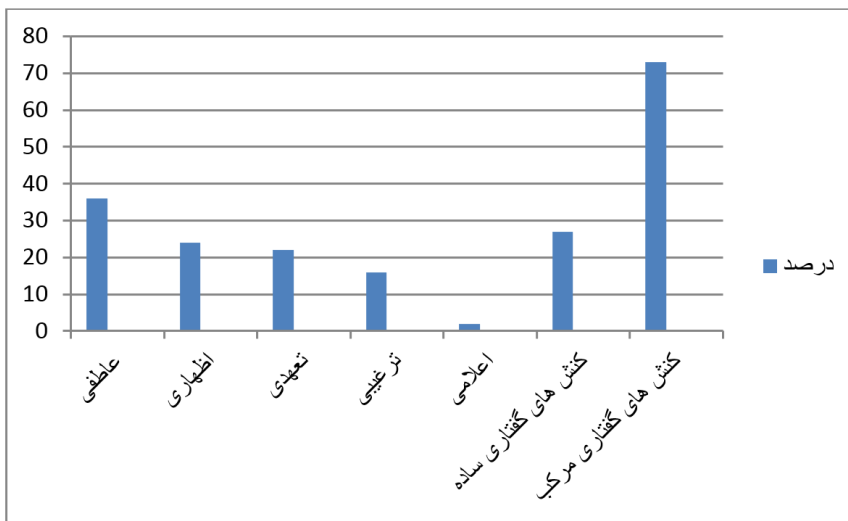
در مجموع ۲۵ درصد سوره‌های دارای آیات تربیتی جهاد به عنوان نمونه از کل سوره‌های قرآن کریم در این تحقیق انتخاب و تجزیه و تحلیل گردید. جهت پاسخ گویی به سؤالات تحقیق مشخص گردید که آیات تربیتی جهادی دارای کارگفت‌های ساده و بیشتر آنها ترکیبی هستند. این امر خود قابل تعمق است زیرا آیات تربیتی چند منظوره بوده و می‌تواند مربوط به اعجاز قرآن کریم در این امر باشد. از کل آیات بررسی شده در سوره‌ها، تعداد ۱۰ (۲۷٪) آیه کارگفت ساده و ۲۷ (۷۳٪) آیه با کارگفت‌های مرکب از دو و حتی چهار کارگفتی بودند. بسامد کارگفت‌های آیات مذکور و تفاوت معنی داری آنها در سطح معنادار به دست آمد. نتایج تجزیه و تحلیل کارگفت‌های تربیتی جهادی در جدول ۱ آمده است.

جدول ۱. کارگفت‌های تربیتی جهادی در قرآن کریم

سوره	آیه	نوع کارگفت (کنش گفتاری)
احزاب	۱۰	اظهاری
	۲۰	عاطفی- اظهاری
شوری	۲۲	تعهدی-اظهاری
محمد	۳۲	اظهاری-تعهدی
فتح	۱	تعهدی
	۲	اظهاری
	۳	ترغیبی-اظهاری
حدید	۱۰	اظهاری-اعلامی-عاطفی-تعهدی
	۱۹	اظهاری-تعهدی
حشر	۱۴	اظهاری-عاطفی
	۱۵	اظهاری-تعهدی
	۱۶	ترغیبی-عاطفی-اظهاری
ممتحنه	۸	عاطفی
	۹	عاطفی
صف	۴	عاطفی
منافقون	۱	عاطفی
	۵	عاطفی

سوره	آیه	نوع کارگفت (کنش گفتاری)
بقره	۱۹۰	ترغیبی - عاطفی
	۱۹۱	ترغیبی
آل عمران	۱۲	اعلامی - تعهدی
	۱۴۸	تعهدی - عاطفی
	۱۶۷	عاطفی
نسا	۱۹۵	تعهدی
	۸۹	عاطفی - ترغیبی
	۹۷	عاطفی - تعهدی
مائده	۱۲۳	ترغیبی-عاطفی
	۵	اظهاری-عاطفی-اعلامی-تعهدی
انفال	۱۲	تعهدی-ترغیبی
	۴۰	عاطفی
توبه	۴	اظهاری-عاطفی
	۵	ترغیبی-اعلامی
	۱۴	ترغیبی-تعهدی-عاطفی
نحل	۳۰	عاطفی
	۱۲۶	اظهاری
	۳۸	عاطفی
حج	۳۹	اعلامی-تعهدی
	۲۷	اظهاری

جدول یک نشان می‌دهد که آیات تربیتی جهادی در قرآن کریم از تنوع خاصی بهره‌گیری نموده‌اند تا تأثیر خود را بر مخاطب بگذارند. در حقیقت آیات جهادی بیشتر سعی نموده‌اند از کارگفت‌های تربیتی ترکیبی استفاده کنند زیرا با در هم آمیختن چند کارگفت از لحاظ درجه تأثیر می‌توان منظور خود را بیشتر و روشن‌تر بیان کند. از لحاظ منظور شناسی و تعامل بین فردی نیز موثرتر است. در جاهایی که جنگ شدیدتر و نبرد حساس‌تر است مشاهده می‌گردد از کارگفت‌های ترکیبی نظیر سوره حدید یا حشر بیشتر استفاده شده است. بررسی کارگفت‌ها در جدول ۱ نشان می‌دهد که کارگفت‌های تربیتی در آیات جهادی در نمونه فوق، ۶۲ کارگفت است و تعداد کارگفت‌ها به ترتیب از لحاظ بسامد عاطفی (۲۱) با ۳۶٪، اظهاری (۱۴) با ۲۴٪، تعهدی (۱۳) با ۲۲٪، ترغیبی (۹) با ۱۶٪ و اعلامی (۵) با ۲٪ بیشترین و کمترین بسامد را داشته‌اند. نتایج در شکل ۱ به نمایش گذاشته شده است.

شکل ۱ نشان می‌دهد کارگفت عاطفی با بیشترین بسامد (۷۳٪) است. شاید دلیل این امر این باشد که قرآن کریم در آیات تربیتی جهادی بنا را بر رأفت و عفو قرار داده است و از لحاظ عاطفی اوضاع درونی مجاهدان و غم و شادی آنها را در نظر می‌گیرد. از سوی دیگر کفار و منافقین را از لحاظ عاطفی رصد کرده و حالات روحی آنها را به نبی اکرم (ص) گزارش می‌دهد. جنگ احزاب نمونه خوبی از این مولفه‌ها است. سوره‌های ممتحنه، منافقون و صف نیز این حالات روحی را به روشنی نشان می‌دهد.

نتایج این تحقیق با بررسی انجام شده توسط عباسی (۱۳۹۲)، از لحاظ بسامد کارگفت عاطفی همخوانی دارد ولی در مورد کارگفت اظهاری مغایرت دارد زیرا در بررسی عباسی این کارگفت بسامدی نداشت ولی نتایج این تحقیق نشان داد که این کارگفت از بسامد قابل قبولی برخوردار

بود. نتایج این پژوهش با بررسی انجام شده توسط ویسی و اورکی (۱۳۹۴) تا اندازه‌ای هماهنگی دارد زیرا آیات قرآن کریم از لحاظ منظورشناسی و کاربرد استعاره‌ها باید دقیقاً مطالعه شوند و جملات از نظر شکل و محتوا با شان نزول آنها مطابقت گردند تا معانی ژرف آنها بهتر شناخته گردد. یافته‌ها با تحقیق پهلوان نژاد و اصطهباناتی (۱۳۸۷) که کارگفت‌های زیارتنامه امام رضا^(ع) را تحلیل کرده‌اند نزدیک است زیرا مشخص گردید کارگفت عاطفی بیشترین بسامد را داشته است. تحلیل آماری کی دو نشان داد که بیشترین کارگفت (عاطفی) و کمترین کارگفت (اعلامی) تفاوت معناداری در سطح ($X^2=12,15, p>0,05$) دارند. ولی بین کارگفت‌های اظهاری، تعهدی و ترغیبی تفاوت معناداری مشاهده نگردید. به بیان دیگر، این سه کارگفت با دو کارگفت دیگر یعنی عاطفی و اعلامی تفاوت معنی‌دار ($X^2=3,89, p>0,05$) دارند ولی با یکدیگر از لحاظ بسامد تقریباً در سطوح مشابهی هستند. تحقیقات فضایی و نگارشی (۱۳۹۰) در بررسی کارگفت‌های خطبه پنج نهج البلاغه و تجزیه و تحلیل آنها با نتیجه تحقیق حاضر مغایرت داشت زیرا در آن پژوهش کارگفت ترغیبی بیشترین بسامد را داشت. شاید این امر به این دلیل بوده‌است که امام علی^(ع) سعی در ترغیب مسلمانان به وحدت و جلوگیری از تفرقه و یا تشویق یاران خود به مقاومت در مقابل منافقان و پیمان شکنان بوده است و این خود یک نوع تربیت اخلاقی سازنده است (احمدی فرو امیری، ۱۳۹۶؛ قائمی، ۱۳۹۱). البته نباید از نظر دور داشت که کلام وحی از کلام بشری کاملاً متمایز است و مقایسه این دو نوع کلام باید با احتیاط و دقت فراوان انجام شود. کلام الهی سراسر دارای چند معنایی و در هم تنیدگی کارگفتی از حیث زبان‌شناسی و اصول منظورشناختی است. بنابراین در پژوهش انجام‌شده باید اذعان نمود که کار بر روی کلام قدسی بسیار مشکل و عاری از خطا نخواهد بود.

۵- نتیجه‌گیری

نتایج تحقیق نشان داد که آیات جهادی در غزوات پیامبر اکرم^(ص) به ترتیب از لحاظ بسامد کارگفت‌های عاطفی (۲۱) با ۳۶٪، اظهاری (۱۴) با ۲۴٪، تعهدی (۱۳) با ۲۲٪، ترغیبی (۹) با ۱۶٪ و اعلامی (۵) با ۲٪ هستند. بنابر ای کارگفت عاطفی بیشترین و کارگفت اعلامی کمترین بسامد را داشته‌اند. کارگفت‌های اظهاری، تعهدی و ترغیبی در حد متوسط قرار دارند. ساختار نحوی-معنایی آیات و شان نزول آنها در تعیین نوع کارگفت‌ها تأثیر بسزایی دارد و شاید سخت‌ترین امر تفکیک نوع کارگفت‌ها و شناسایی آیات با کارگفت مرکب باشد که خود تحقیق مفصل دیگری را می‌طلبد. مشکل دیگر که نیاز به تفحص بیشتری دارد شناسایی شکل ظاهری جمله در آیه جهادی و معنای ضمنی، تلویحی و استعاری آن است. برخی آیات جهادی دارای چند معنایی و معنای مجازی دارند و درک معنای آنها نیاز به پژوهش دیگری دارد. مثلاً واژه فتنه در آیه مبارکه ۱۹۳ در سوره بقره «وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ لِلَّهِ فَإِنِ انْتَهَوْا فَلَا عُدْوَانَ إِلَّا عَلَى الظَّالِمِينَ» که یک حکم الهی با کارگفت اعلامی است ولی در عین حال می‌تواند کارگفتی ترغیبی نیز باشد. این واژه دارای معنای مجازی و یا چند معنایی (آزمایش، امتحان، آشوب، بلوا،

فریب، کفر و غیره) است. یعنی خداوند با یک واژه چندین امر را اعلام کرده‌اند و حکم داده‌اند که فهم آن برای بشر کاملاً مشکل است. شناسایی و تفسیر این واژه‌های پیچیده نیازمند روش علمی و بررسی در تحقیقات آینده است. در نهایت اگر آیات جهادی به طور کلی از لحاظ کارگفت‌های پنج‌گانه بررسی گردند، شاید به نتایج قطعی‌تر منجر گردد و در تفسیر آیات جهادی تربیتی از دیدگاه زبان‌شناسی کاربردی در قرآن کریم کمک بیشتری نماید.

منابع

- قرآن کریم، قم: انتشارات پویشگر. ۱۳۸۴.
- آیتی، محمدابراهیم، تاریخ پیامبر اعظم، قم، انتشارات دارالفکر. ۱۳۸۶.
- احمدی فر، مصطفی و امیری داد محمد، «روش‌های اصلاحی در تربیت اخلاقی قرآن کریم»، آموزه‌های قرآنی، دانشگاه علوم اسلامی رضوی، شماره ۲۶، پاییز و زمستان. ۱۳۹۶.
- پهلوان نژاد، محمدرضا و لیدا اصطهباناتی، «بررسی کنش‌های گفتاری روسای جمهوری آمریکا و ایران»، پژوهش زبانهای خارجی (نشریه دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تبریز) پاییز و زمستان، دوره ۵۱، شماره ۲۰۸. ۱۳۸۷.
- دانشنامه اسلامی، «موسسه تحقیقات و نشر معارف اهل بیت علیهم السلام»، دسترسی در درگاه: <http://wiki.ahlolbait.com>
- داودی، محمد و فاضلی دهکردی، مهدی، «بررسی اهداف تربیت سیاسی در قرآن، با تأکید بر مبانی و اصول تربیتی»، دو فصلنامه آموزه‌های تربیتی در قرآن و حدیث. دوره ۱، شماره ۲، صص ۴۰۱۹-۱۳۹۴.
- رستمیان، مرضیه و طباطبایی، سیدکاظم، «بررسی تطبیقی سیاق حالیه و قالیه بافت درون زبانی»، نشریه پژوهش‌های میان رشته ای قرآن کریم، بهار و تابستان، دوره ۲ شماره ۴. ۱۳۹۰.
- زارع، آمنه و زرگری، سحر، «تحلیل متن شناسی سوره بقره بر اساس نظریه کنش گفتار»، اولین کنفرانس ملی آموزش زبان انگلیسی، ادبیات و مترجمی، شیراز، موسسه بین المللی آموزشی و پژوهشی خوارزمی. ۱۳۹۳.
- سیدی، سید حسین و کاظمی تبار، محمد علی، «سبک شناسی خطاب‌های خداوند به پیامبر اکرم (ص)»، فصلنامه علمی- پژوهشی زبان پژوهی دانشگاه الزهراء، سال ششم، شماره ۱۰، بهار ۸۵، صص ۲۰-۸۵. ۱۳۹۳.
- مهدی حبیب الهی، مهدی، ستوده نیا، محمدرضا و مطیع، مهدی، «تفاوت تعبیر در آیات مشابه قرآن بر پایه تخطی از اصول همکاری گرایس»، مجله آموزه های قرآنی، شماره ۲۴ (پیاپی ۴۹)، بهار و تابستان. ۱۳۹۵.
- صفوی، کورش، معنی شناسی زبانی، نوشته جان لاینز، ترجمه کورش صفوی، رامین، تهران. ۱۳۹۱.
- صفوی، کورش، معنی شناسی کاربردی، تهران، انتشارات همشهری. ۱۳۹۲.
- طباطبایی، سید محمدحسین، المیزان فی تفسیر القرآن، ترجمه سید محمدباقر موسوی همدانی، قم، دفتر انتشارات اسلامی. ۱۳۸۶.
- عباسی، مهدی، بررسی کنش‌های گفتاری در ترجمه‌ی جزء سی قرآن کریم بر اساس نظرات آستین (۱۹۶۲) و سرل (۱۳۶۹)، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه سیستان و بلوچستان. ۱۳۹۲.
- عموزاده، محمد و توانگر، محمد، ترجمه کاربرد شناسی زبان، نوشته جورج یول، تهران، سمت. ۱۳۹۳.
- فضایی، مریم و نگارشی، محمد، «تحلیل خطبه ۵۱ نهج البلاغه امام علی (ع) بر اساس طبقه بندی

سرل»، مجله رهیافت‌هایی در علوم قرآن و حدیث، سال ۴۳، شماره ۱: شماره پیاپی ۸۶، بهار و تابستان ۱۳۹۰.

- قائمی مقدم، محمد رضا، روش‌های تربیتی در قرآن، قم، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه. ۱۳۹۰.
- اثتی، محسن، تفسیر نور، مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن، چاپ یازدهم. ۱۳۸۳.
- مکارم شیرازی، ناصر، ترجمه قرآن کریم، تهران: دفتر مطالعات تاریخ و معارف اسلامی. ۱۳۸۰.
- مکارم شیرازی، ناصر، و جمعی از فضلا، تنظیم احمد علی بابایی، برگزیده تفسیر نمونه، تهران، دارالکتب اسلامی. ۱۳۸۶.
- نعمتی قزوینی، معصومه و شیبانی، طاهر، «تحلیل خطبه حضرت زینب(س) در کوفه بر اساس نظریه کنش‌گفتاری سرل»، فصلنامه تخصصی مطالعات قرآن و حدیث سفینه، سال دوازدهم، شماره ۴۵ «ویژه حدیث». ۱۳۹۳.
- ویسی، الخاص و اورکی، غلامحسن، «کارکردهای معنایی و توان‌منظوری جملات استفهامی»، مجله علمی پژوهشی ذهن، شماره ۶۲. ۱۳۹۴.
- Austin, J. L. (1962). How to do things with words. Oxford: Oxford University Press. 1962.
- Bayat, N. A study on the use of speech acts. Procedia Social and Behavioral Sciences, 70, 213 – 221. 2013.
- Crystal, D. (2003). A dictionary of linguistics & phonetics (5th ed.). Oxford: Blackwell. 2003.
- Hymes, D. H. Foundations in sociolinguistics: An ethnographic approach. Philadelphia: University of Pennsylvania Press. 1974.
- Leach, G. Principle of pragmatics. London. Longman Ltd. 1983.
- Searle, J. R. A classification of illocutionary acts. Language in Societies, 5, 11969 .23-.
- Sharifi, Sh., & Ebrahimi, Sh. Assessing speech acts of curses and prayers in Persian. Theory and practice in language studies, 2(9), 19112012 .1916-.
- Yule, G. Pragmatics. Oxford/New York: Oxford University Press. 2000.